

Zastavení šesté a sedmé: Nosislav

Nosislav leží, stejně jako Blučina a Židlochovice, na úbočí výšiny Výhon (355 m n. m.), kterou na březích Svratky, anebo jak se v kraji říká, Švarcavy, končí Ždánický les a přechází v Dyjsko-svratecký úval. Na svazích s dalekým výhledem jsou vinohrady, pole, sady, přirozené remízky a lesíky, v nížině pak zbytky lužního lesa. Příhodné polohy na levém břehu lidé odnepaměti vyhledávali pro svá sídla, jak dokládají archeologické nálezy z dob 3500-4000 let před Kristem.

Původ jména se odvozuje od osobního jména Nosislav, historicky nedoloženého, ale předpokládaného majitele vsi. Nejstarší listinná

zmínka o Nosislavi je z roku 1278. V té době už stála **vodní tvrz**, jež je stavebně uchována v dnešním čp. 72 a je nejstarší stavbou v obci; roku 1371 je na této tvrzi připomínán Buček z Nosislavě.

Základem obecního rozvoje a prosperity bylo vinařství – roku 1486 byla ves Nosislav povýšena na městečko a byl jí udělen znak, který na vinařství odkazuje, i další privilegia, roku 1497 získala horenské, tedy vinařské právo. Roku 1508 bylo městečko připojeno k rozsáhlému židlochovickému panství a vrcholu rozvoje dosáhlo v 16. stol., kdy v obci stál mlýn, pivovar a novokřtění, kteří sem přišli z Židlochovic, budovali rozsáhlé vinné sklepy.

První zmínka o faře v Nosislavi je z 1347, **kostel sv. Jakuba** pochází zřejmě už z doby románské. Jeho stávající opevnění je z počátku 16. století (na bráně býval letopočet 1539), sou-

časná budova kostela byla postavena r. 1537 a svou podobu vícekrát měnila, zejména po velkých požárech (1643 a 1828). Utrakvismus zdejších farářů, který nepochybně plynule navázal na basilejská kompaktata z r. 1436, je písemně doložen až od 60. let 16. století, kdy se zdejším farářem stal humanistický básník Pavel Vorličný (Aquilinas) z Hradce (1520-1569). V 70. letech se fara u sv. Jakuba přiklonila k učení Lutherovu a stala se sídlem **luterského děkanství**, což byla situace nezvyklá vzhledem k tomu, že Nosislav nebyla sídlem panství. Tento stav trval až do r. 1624, kdy krátce před Obnoveným zřízením zemským zemřel poslední luterský děkan Jakub Kura (Gallina).

Od roku 1526, tedy ještě dříve, než se na jižní Moravě rozšířilo luterství, začal v Mikulově kázat švýcarský teolog Balthasar Hubmaier (1480-1528), který získal pro mnoho oddaných vyznavačů anabaptismu. Přestože se císař Ferdinand pokusil hnutí zastavit terorem (Hubmaiera i jeho ženu dal ve Vídni zatknout a umučit), úspěch jejich misie byl na jižní Moravě obrovský: získal na svou stranu i některé pány z Lichtenštejna a ze Žerotína, kteří pak novokřtěnce usazovali na svých panstvích jako velmi loajální poddané a obratné řemeslníky. Jakob Hutter (1500-1536), po němž hnutí získalo jedno ze svých německých a českých označení (*die Hutterer, hutterité*), byl pastorem v německých Hustopečích, než byl zatčen a upálen v Innsbrucku. Od 70. let se anabaptisté přes císařův odpor usazují na židlochovickém panství za vlády Jana Diviše ze Žerotína a r. 1583 se přesouvají ze Židlochovic do Nosislavi, kde žijí a pracují v okolí tvrze (čp. 68, 69 a 70) spolu s luterány až do r. 1622, kdy museli zemi opustit.

Relativní blízkost zemské hranice s Uhrami, kam po Obnoveném zřízení zemském emigrovala řada moravských nekatolíků různých konfesí, učinila z Nosislavi v době katolizace slavné centrum evangelického odboje. Roku 1653 zde byl zatčen tajný kazatel Jan Daniel ze Skalice a zemřel ve vězení v Brně. Roku 1714 se stal v uherské Réci u Sence farářem Jan Valeš, který byl pokládán za duchovního správce nosislavské evangelíků. Zhruba od 40. let až do vydání tolerančního patentu pak dokázali Nosislavští katolickým misionářům i vrchnosti velmi komplikovat život:

1743-50 se vystěhovalo 13 evangelických rodin z Nosislavi do Uher

1779 nepokoje v Nosislavi po kázání misionáře Jestřabského

1780 vyšetřování Martina Pojety z Dambořic

1781 žádost o náboženskou svobodu císaři

1781 dvě veřejně známé hromadné cesty na bohoslužby do Réci

V kalvínsko-bratrském prostředí Uher si uchoval svou víru také rod **Michala Blažka** (1753-1827), prvního kazatele nosislavského sboru, který dokládá kontinuitu náboženského života českých bratří mezi obnoveným zřízením zemským a tolerančním patentem. Jeho vlivem se v Nosislavi, kde až do Obnoveného zřízení zemského sídlilo luterské děkanství, po tolerančním patentu zrodil sbor kalvínský, reformovaný. Když se později r. 1784 stal Michal Blažek prvním moravským superintendentem reformované církve, odešel do Jimramova, a jeho uherští nástupci na reformované faře (János Intzédy, Sándor Kún, György Nagy) hledali svůj vztah k nosislavským farníkům mnohem hůř, než se to podařilo Michalu Blažkovi, a to i přesto (možná právě proto), že to byli jeho příbuzní.

Na úřední svolení s nástupem Michala Blažka jako kazatele čekal nosislavský sbor téměř rok, ale vzápětí po jeho příchodu se farnost začala neobyčejně rychle rozvíjet. Nosislav patřila k těm obcím, kde v katolické matrice (která byla ze zákona povinná vést záznamy pro všechny věřící) bylo mnohem více záznamů evangelických než katolických a stěhovali se sem evangeličtí věřící z Moravy i z Čech. Roku 1783-1784 byla postavena toleranční modlitebna ve dvoře fary č.p. 156. V letech 1785-1788 byla zřízena evangelická škola a vyučovalo se provizorně v č.p. 138, než vznikla školní budova v dnešním č.p. 303, která pak stála do r. 1892. Překvapivě teprve r. 1852 byl zřízen evangelický hřbitov v Nosislavi a postupně pak hřbitovy v dalších obcích. Nosislavský sbor měl v době svého největšího rozmachu 1600 duší a mnoho filiálních sborů, které se postupně osamostatňovaly – kromě nedalekých Nikolčic a vzdálenější Miroslavi byl nejslavnější filiální reformovaný sbor v Brně (1882).

Věhlas nosislavského sboru vedl přirozeně k růstu sebevědomí věřících. Vnější dokladem tohoto dobového sebevědomí je budování nového, **neorománského kostela** v letech 1872-1876, který nahradil toleranční modlitebnu. Reformovaní věřící jako by cítili potřebu si vy-nahradit pocit křivdy, který v nich zanechala desetiletí mezi tolerančním a protestantským patentem, kdy jejich náboženský život byl legitimizován jen pod podmínkou, že nebude veřejný a že evangelické modlitebny nebudou přístupné z hlavních komunikací a nebudou mít vnější rysy sakrálních staveb. Pro stavbu nového kostela Nosislavští několikrát měnili parcelu (nejprve čp. 74, poté 130) i stavební plán, aby ve výsledku bylo dosaženo monumentálního efektu: štíhlá a vysoká stavba se vymyká z architektury obce nápadným důrazem na vertikali-

tu. Stejně tak byl kladen důraz na obřadnost veřejného společenského života při samotné stavbě, například při slavnosti zvonů. Sborová kronika uvádí: „Roku 1875 počátkem května začali omítat klenutí, pak klenuli kruchtou. Pak se znovu kruchtou rozebrala, že byla nízká, a stavěla se výš. Pak se dělaly na věž dřevěné schody a lešení pro zvony. Ve žních se dělala ohrada kolem kostela. Sou-sedi pustili oba ze svého humna pro větší místo kolem kostela. Totiž František Brychta pustil 25 čtverečních sáhů a dostal za to 100 zlatých a František Solnička za 17 sáhů také 100 zlatých; také se stavěla napříč u silnice na půl sáhu vysoká zeď z kamení. Dne 20. 10. se dovezly znádraží z Hrušovan zvony na třech vozích. Velký zvon vezli čtyřma konima, totiž František Svoboda, č. 47, na-před a druhý Jan Hlaváček, č. 65. Druhý zvon vezl František Lukl, č. 26, a třetí a čtvrtý František Musil, č. 64. Mládenci jeli naproti nám na koních s prapory, a když

jsme přijeli k Nosislavi, zahráli muzikanti hymnu a šlo se průvodem až k chrámu. U chrámu hráli církevní hudebníci žalm 81. Druhý den četl veřejně nápisy na zvonech, které zůstaly na vozích přes noc, místní duchovní toho času senior Daniel Nešpor a pak se šlo do chrámu a držel tam řeč na základě žalmu 150. Po skončení toho se táhly zvony na věž ručně lanami. Zvony se táhly unitřkem věže. Když se zvony zavěsily, zvonilo se jimi až do večera.“ Obec tak získala dnešní vzhled se dvěma sakrálními dominantami.

Roku 1912 evangelický sbor koupil dům, který od r. 1915 nese jméno Husovo, a v něm zřizuje sirotčinec. Tato charitativní iniciativa má v Nosislavi nepřerušenu tradici, jejímž pokračováním jsou dnešní nosislavské domovy chráněného bydlení v péči evangelické Diakonie.